

Juuda portree visand.

Meelis-Lauri Erikson

Pühakiri on antud meile selleks, et ta läidaks meis inspiratsiooni, tõmbaks meis käima oma loo, sest ainult nii saab lunastusest isiklik lunastus.

Olgu selles kirjatükis lubatud mul esitada – pro domo mea – oma praeguse hetke kujutus. Sa võid sellega mitte nõustuda, mu vend või õde Kristuses, sest see on su õigus, ent kordan, tegu on isikliku kujutlusega tollest salapärasest Kerioti mehest. Kunstis on Juudast kujutatud kollases rüüs, mis pole siin mitte kuninglikkuse, vaid reetmise värv.

Juudast on vist võimalik pidada üheks põnevaimaks tegelaseks Uues Testamendis. Ta näib asuvat kuidagi varjus, kuid on Jeesusega jäädavalt seotud, otsekui Oswald Kennedyga ja Chapman Lennoniga.

Juudas on alati olnud alatuse ja reetlikkuse võrdkuju. Juuda suudlus on igas kiriklikus traditsioonis esindatud kui teadlikult salakavala, kuritahtliku teo võrdpilt. Vaata, oh põrmlane, milleni sinagi võid iga hetk langeda! Kõigil on inimlikud vead ja puudused: Johannes oli noorena üks Piksepoegadest, kes tahtis tegutseda Jeesuse jüngrina parimas Talibani stiilis. Peetrus oli ägeda loomusega, kuid kõikuv nagu ägedaloomulised sageli. Kuid Juudaga seostatakse vaid alatust ja reetmist – siin pole tegu enam inimliku puudusega või eripäraga, mis on andestatav. Ükskord, Viimsel Söömaajal rikkus ta kogu olemise, kui üks naine tõi meeleheites ja armastuses oma anni Jeesusele. Naine kallas hirmkalli healõhnalise salvi tema jalgadele ja hakkas nuttes Jeesuse jalgu oma juustega kuivatama... „Miks pole seda salvi maha müüdnud ja raha jagatud vaestele?“ See mõjus jäise duššina. Sest tol hetkel polnud asi üldse selles nagu ka Jeesus leebelt manitsedes Juudast korralt kutsub... Kuid see näitab Kerioti mehe arvestust, tema kalkuleerimist, mis täiesti vastandub Maarja pillavale armastusteole. Ei, kui ka Juuda hinges oli kunagi armastust – ja see oli armastus oma maa ja rahva vastu lootes muidugi paremale tulevikule, Messia tegevuskavale oma rahva lunastajana – siis oli see juba ammu moondu vihkamiseks. Ja kalkuleerimiseks, kuidas parem tulevik ellu viia. Külma kaalutlus ja armastus aga on nagu vesi ja õli, need ei segune kunagi.

Kuid kord valis Jeesus ju temagi välja jumalariigi tulekut kuulutama nagu ka kõik teised.

Maksab seda tegelast uurida ja mitte lihtsalt kergelt kõrvale jätta – ta andis ära oma õpetaja, seda küll, kuid ei tasu teda seepärast kohe ilma pikemata maha kanda. Parema uurime asja ja püüame temast mingi pildi luua. Ehk seegi ütleb meile midagi...

Ta polnud tolleaegne nn püha terrorist, kuid Iisraeli tulevik oli talle ilmselt südameasjaks, mille nimel ta elas.

Võib-olla oli tal väga halbu kogemusi ülbete ja võimutsevate roomlastega, võib-olla oma kodukülaski? Ta nägi poisikesena vägistamist ja tapmist. Tegemist on rahvusreligiooniga ja ei tehtud mingit vahet poliitikal ja usul, selline vahetegemine pole nangunii kuigi vana nähtus.

Me võime aru saada, kust tulevad Mohammed Attad. Pole neile vaja isegi erilist ajupesu. Kuid kaaperdada lennuk ja kihutada sellega torni on lõpuks liiga „tavaline“, eriti veel labane ja mõttetu; Juudas oli targem. Tal oli teine, palju vägevam plaan...

Ta oli ilmselt selootidega kokku puutunud, kuid nüüd polnud seda enam vaja – nemad olid just need, kes ründasid mõnda Rooma väesalka üksikul teelõigul, et hiljem üksteise ees uhkustada oma vabadusvõitlusega. Juudas oli küllap neiski pettunud. Jätta oma kodu, elada mägedes, nälgida, olla pidevas sõjaseisukorras, ilma rahuta... Muidugi oli Jeruusalemm, oli tempel ja preestrid, kuid need olid kollaborandid, roojased, IRA ei saa sellega nõustuda.

Ja ta oli liitunud Jeesusega, sest nägi temas just seda, kes vihatud Rooma võimu kukutab ning taastab muistse kuningriigi ja iseseisvuse, asub taas oma esiisa Taaveti troonile.

Ehk oli Juudas ise ka vähemalt proovinud sellesse üritusse oma panust anda. Ebaõiglus ja alandus sunnivad inimest tegutsema – ja sageli arutult –, eriti kui inimene on vägagi teadlik oma rahva raskest minevikust ja samastab end kuidagi sellega.

Sest inimene tahab liituda millegi endast vägevamaga, et saada üle oma paratamatust üksildusest, surmahirmust. (Maru)rahvusluse idee sobib selleks tänapäevalgi ülimalt hästi.

Me ei tea Juudast midagi enne tema saamist Jeesuse jüngeriks. Võib-olla oli ta Jeesuse juures nagu pisut peiduski, sest Rooma võimu silmis oli ta kindlasti vähemalt kahtlane, kui mitte lausa tagaotsitav. Jääb siiski küsimuseks, miks see kukruhoidja, küllap targalt arvestav mees siis ikkagi reetis Jeesuse? See küsimus jääb kummitama.

Alustuseks tuletame meelde, et mitte ainult tema polnud reetja, vaid seda oli ka ta aatevend Peetrus. Ainus vahe seisneb selles, et Peetrus kahetses hiljem väga. Ka Juudas kahetses, nagu teame, ent teistmoodi – see polnud kahetsus, vaid pigem täieliku läbikukkumise pettumus. Lõpuks jooksid ju kõik õpilased laiali; jäid vaid kaks naist ja keegi noor jünger, vist Johannes.

Juudas lootis, et just Jeesus viib täide tema unistuse, võib-olla ka isikliku kättemaksuplaani, kes teab, kättemaksuplaani oludele, maailmale, endale... Jumalale... armastuse kaotamise eest, pettumuse eest? Hingesügavuses mõistes, et see, mida ta oli armastuseks pidanud... millele nii palju aastaid, oma jõu, tervise, võimalused, nooruse kulutanud... ei olnud teps mitte see. Siin on murdepunkt. Edasi, kas minnakse edasi, leitakse armastus ja rahu Jumalas... või hakatakse kätte maksuma. Kõige eest. Näib, et siit enam tagasiteed ei ole. Ja miks siis mitte anda järele kiusatusele... kui siin lähedal on võimsamaist võimsaim relv... mida ehk saab juhtida... saatust pöörata... Ehk aimas Juudas Jeesuse missiooni, et ta ei ole Juuda rahva vabastaja, üks järjekordne tühine troonitaotleja ajaloo palge ees – ainsana jüngerist! Kuid aeg muudkui läks ja näis, et Jeesus ei tee seda. Kõige lähemal paistis Jeesus olevat Messia seisusele siis, kui ta palmipuudepühal rahvahulga juubeldamise saatel viimast korda Jeruusalemma sisse sõitis.

Kuid jällegi läks kõik teisiti. Ja Juuda hinges küpses üks mõte – õpetaja tuleb viia säärasesse olukorda, kus ta on sunnitud tegutsema sellena, kes ta õpilase silmis oli, nimelt poliitilise messiana. Pole enam aega oodata, taevased jõud tuleb appi kutsuda, otsustav hetk tuleb saavutada!

Ka Peetruse mõõgatõmbamine Getsemanis kandis sama mõtet, eriti kui arvestada tema, vaese kalamehe olematut võitlusoskust Rooma regulaararmee tsentuuriate vastu. Võime vaid kujutleda, kui julgeme, milline võinuks olla siis tema vereohver.

Ent tagasi Juuda ja ta teo juurde.

Tuleb Jeesus reeta võimudele; siis ta ei saa enam viivitada ja peab ennast kehtestama. See võis olla Juuda motiiv, ja mitte mingil juhul rahaahnus. Tõsi, on öeldud, et ta vennaskonna kukruhoidjana poetas kõrvale üldkasutatavat raha. Aga kolmkümmend seeklit on siiski liiga väike hind; kui juba müüa, siis kallilt – kas pole nii? Kolmkümmend hõbeseeklit oli ühe orja hind; tavaliselt ostsid orjakaupmehed neid hulgi. Äri on äri.

Juudas nii ei teinud. „Mida teed, tee kiiresti!“, ja Juudas läks välja pimedasse öösse. Jeesus lasi ennast kinni võtta ega hakanud vastu, kas nii käitub otsustaval hetkel üks tõeline Messias? Ta käskis Peetrusel mõõga ära panna. Samas näitab see, et võimud tulid Jeesust kinni võtma tohtu väehulgaga, sest kardeti väga. Mida? Rahva ülestõusu? Võib-olla ...

Nad võtsid seda messiakandidaati väga tõsiselt. Mis tol ööl üldse toimus? Paistis täiskuu. Ja seal oli ka palju tõrvikuid. Polnud otse vaja ühe jüngri suudlust, et Jeesust ära tunda, teda näha. Siiski see toimus ja mitte juhuslikult. Mõlemad, nii Jeesus kui Juudas viisid suuandmisega mingis mõttes lõpule oma töö.

Juudas läks lõpuni välja, samuti Jeesus, kuid hoopis teisel moel ja põhjusel. See oligi Juuda elu ainus ja otsustav tegu, kuid see tegi lühikese aja jooksul, paari päeva jooksul veel palju käänakuid... Pärast seda polnud teda enam kellelegi vaja. Kui inimese elu ei juhi positiivsed motiivid, siis moondub asi kurjaks.

Küllap leidub ka kurjategemisel mingi piir, kust ei ole enam võimalik tagasi pöörduda. Et jumalariiki ei saa ega tohi jõuga kehtestada, selle äratundmine pole kerge ...

Võimud olid juba ammu otsustanud, et see Naatsareti-mees tuleb kõrvaldada, aga seda tuli teha kogu poliitilist osavust rakendades. Õhus oli niigi palju pinget, eriti paasapühade ajal.

Just Egiptuse orjapõlvest vabanemise pühal loodeti Vabastaja ilmumist. Rahvas oli näinud Jeesuse imetegusid. Jeruusalemma Rooma garnison oli viidud kõrgendatud lahinguvalmidusse.

Juudi omavalitsuse juhid – nukuriigi juhid – püüdsid ajada ühesugust ümmargust poliitikat nii oma rahva kui ka okupantide suhtes. Tuli, maksku mis maksab, mässu ära hoida, sest võimud ainult ootasid ettekäänet.

Aga kuidas ikkagi Jeesus kõrvaldada? Ummikseis? Siis langes nagu Jupiteri enda kingitusena sülle keegi tema õpilastest. Muidugi kasutasid preestrid ja ülemad selle võimaluse ära, kuid siin on veel midagi.

Enda teadmata on Juudaski Jumala plaanide tööriist. Selliseid näiteid võib veelgi tuua, tinglikult näiteks Ristija Johannese. Juudas on nagu päästik, mis vallandas võitluse inimeste pärast taevas ja maa peal. Ja sellisena ei võigi ta saada mingit au ega tasu. Kuid ilma päästikuta pole püssipauku. Asi polnud ju enam poliitikas ja maises võitluses. Ta tegu oli inimlikust seisukohast mõttetu, kuid see oli vajalik, kui oskame märgata kõrgemat eesmärki. Juudas – tavaline juudi nimi, kuid Jumal kasutab oma plaanide elluviimiseks kõige lihtsamaid asjaolusid, mida vaevalt märkame...

Kõnealuse võitluse lahingutandriks oli üks Rooma impeeriumi mässuline idaproovints umbes 2000 aastat tagasi.

Me võiks Juudast püüda ka kuidagi kujutleda. Ta on nagu kinnine raamat, süngeilmeline mees pika hõreda habemega, kõhn ja kuivetu; silmad peidetud kulmude alla. Ainult vahel harva sähvab sealt terav pilk. Ta justkui näeb kõike, kuid tõmbub endasse, valvab, ootab. Ta ei räägi oma minevikust ega ka plaanidest. Enamasti üldse vaikib. Kui see pole võimalik, siis on ta sõna terav, lammutav. Ei, ta polnud armastusväärne ega sõbralik. Tal olid vanadest võitlustest jäänud jäljed, mida polnud võimalik ravida. Paremal käel puudus kaks sõrme ja pool kämmalt. Äraandja käsi. Sel käel jääb üle vaid Verepõllul köiesilmust siduda ...